

критичній точці перетину. Перехід на вищий щабель потребує кардинальних змін у політиці кластеризації на основі скоординованих дій на трьох рівнях. Насамперед, якісно нові підходи мають бути виконані агентства, які реалізують кластерну політику на національному, регіональному і місцевому рівнях. По-друге, з урахуванням глобальної конкуренції має розроблятися політика підтримки кластерів з боку міністерств і місцевих органів влади. Зрештою, з орієнтацію на завдання «Європи 2020» повинні перебудуватися європейські інституції, що спеціалізуються на кластерній проблематиці, і започаткувати торування по шляху з напрямком до кластерів світового рівня.

Островська Галина

Тернопільський національний економічний університет

МОДЕРНІЗАЦІЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІКИ, ЗАСНОВАНОЇ НА ЗНАННЯХ

У нових умовах стає очевидним, що закономірне зростання факторної ролі знання та інформації визначило виникнення нового вектора і становлення феномена нової економіки – інтелектуального підприємництва. Ідеться про процеси синтезу інтелектуальної та підприємницької діяльності, що означає формування і розвиток таких «правил гри», відповідно до яких відбувається взаємодія суб'єктів безперервного відтворення інтелектуальних ресурсів економіки та суспільства і суб'єктів інтелектуального підприємництва. Щоправда, трансформації зазначених процесів у таких умовах заважає інерційність мислення і загалом уявлення про підприємництво, що сформувалися в період індустріального розвитку. Звідси основна проблема сучасного підприємництва – нестача нового інноваційно-креативного мислення, нових концепцій, теорій, методів, механізмів у контексті модернізації інституціональної системи інтелектуального підприємництва в умовах економіки, заснованої на знаннях.

Формування і розвиток інститутів інтелектуального підприємництва стає результатом координації рішень та погодження дій безлічі суб'єктів, що володіють самостійними інтересами, мотивами і сферами відповідальності. Для кожного з таких суб'єктів є характерним власне бачення інтелектуального підприємництва, сформоване під впливом сприйняття та інтерпретації функціонального простору відповідних інститутів. Іншими словами, інститути інтелектуального підприємництва, маючи свою складну ієрархічну структуру, реалізують певне коло функцій у рамках тієї сфери застосування або ніші, яку вони займають в інституційному середовищі. Таким чином, функціональний аспект у формуванні інститутів інтелектуального підприємництва як ієрархічної системи набуває особливої значущості.

Інституціональний зміст інтелектуального підприємництва є складно структурованим наповненням ієрархічно організованого порядку елементів, що його утворюють, упорядкованою ієрархією норм з урахуванням їх функціонального

призначення¹. За загальним правилом, порядок елементів зумовлений такою ознакою: інституційний простір вибудовується від вищого до нижчого елемента з урахуванням призначення інститутів, а також швидкості інституціональних змін. Це означає, що інституціональна будова інтелектуального підприємництва підпорядкована логіці міжрівневої взаємодії та взаємовпливу і має бути подана в термінах ієрархічного підходу.

З позиції ієрархічного підходу внутрішній зміст інтелектуального підприємництва може бути зображений у вигляді багаторівневої піраміди, у якій кожен з рівнів формує одну з його якісно різних складових у зрізах фундаментального і функціонального змісту інституційних процесів. Відповідно до багаторівневої моделі, основу піраміди подають як сукупність фундаментальних (базових) норм, зміна яких відбувається порівняно повільно, оскільки вони глибоко вкорінені у свідомості суспільства, а верхні рівні піраміди складаються з функціональних норм, схильних до впливу зовнішнього інституційного середовища.

Нижній рівень піраміди займають ціннісно-ментальні норми і стереотипи поведінки суб'єктів інтелектуального підприємництва, що визначають їхнє ставлення до ризику, прибутку, уміння працювати в команді, здатність до експерименту, схильність до консервативної або новаторської поведінки. На наступному рівні відображено культурні особливості інституційної будови інтелектуального підприємництва. Норми культури забезпечують збереження, поширення і відтворення стійких зразків поведінки. Третій рівень представлено доступними когнітивно-пізнавальними механізмами, метою інституціоналізації яких є накопичення знань шляхом відбору, сприйняття, переробки та інтерпретації інформації, що надходить із зовнішнього і внутрішнього середовищ. Останній фундаментальний рівень правових норм накладає законодавчо встановлені обмеження на здійснення певних дій або, навпаки, санкціонує зразки поведінки суб'єктів інтелектуального підприємництва.

До функціональних особливостей інституційної будови інтелектуального підприємництва відносять три групи норм. По-перше, це особливості ресурсного забезпечення та монетарне наповнення інтелектуального підприємництва, що фіксують обмеження матеріальних і фінансових потоків ресурсів, а також рівень розвитку доступних інституціоналізованих на практиці форм ресурсного забезпечення. По-друге, це організаційні особливості інтелектуального підприємництва, які визначають можливість кооперації суб'єктів інтелектуального підприємництва, механізми партнерства і мережевої взаємодії. По-третє, це ринкові норми, що характеризують транзакційну специфіку інституціональної взаємодії суб'єктів, накопичення досвіду участі в транзакціях, вироблення конкурентної стратегії, а також створення, закріплення й удосконалення механізмів ринкової поведінки суб'єктів інтелектуального підприємництва.

Компоненти багаторівневої побудови інтелектуального підприємництва знаходять втілення в різноманітних інститутах, що реалізують притаманні їм

---

¹ Сукупність норм і правил, що утворюють певну цілісність, розглядається як інститут.

функції. Внаслідок цього рівні інституціональної будови інтелектуального підприємництва взаємопов'язано функціонують у рамках ієрархічної системи інститутів. Варто додати, що розвиток інститутів є результатом узгоджених дій безлічі суб'єктів інтелектуального підприємництва з їх самостійними інтересами, мотивами і сферами відповідальності.

У цьому контексті зазначимо, що інституційна система інтелектуального підприємництва – це мережева багаторівнева, багатоланкова ієрархія інститутів у сфері відтворення та накопичення інтелектуальних ресурсів та просування інноваційних продуктів на ринок.

З огляду на вищенаведене вважаємо за необхідне доповнити отримані теоретичні результати практичними рекомендаціями, дотримання яких має сприяти закріпленню основ інституційного прориву на етапі розвитку інтелектуального підприємництва.

По-перше, необхідно сприяти утворенню коаліції інтелектуальних структур широкого профілю, створенню стратегічних альянсів на базі мережі наукових інститутів, дослідницьких центрів, розвитку венчурних підрозділів підприємств у співпраці з університетами та владою. Ідеться про способи включення в систему великих науково-технічних комплексів (університетів, дослідницьких інститутів) відносно невеликих високоспеціалізованих інноваційних підприємств, бізнес-інкубаторів, технопарків тощо, з урахуванням особливостей і результатів цієї взаємодії. За таких умов є доцільним усунення всіх обмежень на кооперацію у сфері досліджень та розробок між фірмами, приватними і державними організаціями.

У даному контексті необхідно підкреслити важливу роль держави, яка полягає в тому, щоб генерувати систему правил функціонування суб'єктів науково-технічного ринку та контролювати їх виконання, створюючи сприятливе інституціональне середовище та інноваційну інфраструктуру.

По-друге, необхідним елементом інституціоналізації українського інтелектуального підприємництва є зміцнення фундаментальних правових основ функціонування суспільства загалом і його науково-дослідницької, інноваційної компоненти зокрема. Доки права інтелектуальної власності не будуть строго визначені, не можна розраховувати на посилення конкурентних переваг вітчизняних підприємств, на приплив інвестицій у сферу інтелектуального підприємництва, на організацію виробництв з високою часткою досліджень і розробок і, відповідно, перехід до економіки, заснованої на знаннях.

По-третє, особлива роль повинна бути відведена розв'язанню проблеми інституціональної неефективності в розвитку інтелектуального підприємництва, визначенню базових напрямів усунення причин закріплення неефективних інститутів і відтворюваних ними інституціональних форм виробництва інтелектуальних ресурсів у сучасній економіці України.